

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2023/30
Toplantı Tarihi/Sayısı : 24.11.2023/38
Karar Numarası : 2023/876
Başvuran : F. D.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Maltepe 1 No'lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : Büyükbakkalköy Mahallesi Yakacık Cd. No:13 Maltepe/İstanbul

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvuranın kaldığı ceza infaz kurumundaki kalabalıklaşma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran başvuru dilekçesinde özetle;

a. Kaldığı ceza infaz kurumunda kalabalıklaşma sorunu olduğunu, dört kişilik odada yedi kişi kaldığını, koşu tahtasında toplamda 28 kişilik ranza olmasına rağmen 46 kişi kaldıklarını, bulunduğu odada hareket edecek yer kalmadığını, kalabalıklaşma nedeniyle tuvalet ve banyoların yetersiz kaldığını, bu durumun mahremiyet ve hijyen sorunlarına neden olduğunu,

b. Suç grubu nedeniyle görüntülü görüşme imkanından faydalanamadığını,

c. Her ayın üçüncü haftası çarşamba günü revir günü olmasına rağmen doktorun o tarihlerde izinli olduğunu, bu nedenle tedavi hizmetlerinden faydalanamadığını iddia etmektedir.

3. Muhatap Maltepe 1 No'lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü adına Adalet Bakanlığı Cezaevi ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden alınan 10/1/2023 ve 25/7/2023 tarihli yazılı görüşlerde özetle;

a. Kurumda oda ve koşu yerleştirme işlemlerinin 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 5'inci bölümünde yer alan "Hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması" başlığı altındaki maddeler ile Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik çerçevesinde suç grupları ve türleri, risk durumları, yaş, cinsiyet, hüküm alıp almadığı ve kurum güvenliği gibi kriterlere göre Kurum İdare ve Gözlem Kurulu tarafından yapıldığı, Kurul'un kararlarına karşı yargı yolunun açık olduğu, başvuranın suç grubu nedeniyle C-3 koşu yerinde kaldığı,

b. Kurumda bulunan koşu yerlerinin temizlik işlemlerinin koşu yerinde kalan hükümlü ve tutuklular tarafından yapıldığı, kantinde her türlü temizlik malzemesinin bulunduğu ve hükümlü ve tutukluların bu malzemeleri temin edebildiği, sıcak su imkanından tüm hükümlü ve tutukluların faydalanabilmesi için tüm koşu yerlerine belirli sürelerde eşit miktarda sıcak su verildiği,

c. Kurumda görüntülü görüşme dahil olmak üzere telefon görüşmelerinin 5275 sayılı Kanun'un 66'ncı

maddesi ile Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinde yer alan hükümler çerçevesinde gerçekleştirildiği,

ç. Başvuranın iddialarının aksine, tedavisinin Kurum revirinde ve hastanelerde yapıldığı, mahpusların hangi uzmanlık alanında tetkik ve tedavi göreceğine muayene eden Kurum doktorunun karar verdiği ve bu aşamada Kurum İdaresinin bir yetkisinin bulunmadığı, başvuranın da 8/9/2021 tarihinden itibaren 19 kez Kurum revirinde, 11 kez ise çeşitli devlet hastanelerinde tedavi gördüğünü, 30/1/2023 tarihinde Kartal Lütüfi Kırdar Şehir Hastanesi Dahiliye Polikliniğine yapılan sevkine gitmek istemediği için muayene randevusunun iptal edildiği,

d. Başvuranın kaldığı koğuşun oda kullanım alanının 86,1 metrekare (m²) (12,3 m² x7 adet oda), havalandırma alanının 63 m², tuvalet alanının 2,16 m² (1,08 m² x2 adet tuvalet), banyo alanının 1,62 m² (0,81 m² x2 adet banyo), banyo ve tuvalet hol alanının 5 m², üst kat koridor alanının 30 m², ortak yaşam alanının 73 m² ve merdiven alanının 6,7 m² olmak üzere toplam 267,58 m² olduğu belirtilmektedir.

4. Başvuran Muhatap Kurumun cevabi yazısına ilişkin sunduğu görüşte özetle; bulunduğu koğuştaki hükümlü ve tutukluların bir arada kaldığını, koğuştaki kalabalıklaşma nedeniyle uyku bozukluğu çektiğini, hareketlerinin kısıtlandığını ve hijyen problemi yaşandığını belirterek iddialarını yenilemektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

6. Aynı Kanun'un 17' nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.

7. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in " Karar türleri" başlıklı 65'inci maddesine göre; "*(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.*" Mezkur Yönetmelik'in Gerekçeli kabul edilmezlik kararı" başlıklı 67'nci maddesine göre ise; "*Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.*"

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

9. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) uyarınca ulusal

önleme mekanizması görevini üstlenmiştir. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesiyle; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması görevini yapmak, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek görevleri verilmiştir.

10. 6701 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde de bu görev kapsamı; özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin alıkonuldukları ceza ve tutuklevleri, kamplar, bakım merkezleri gibi yerlerde işkence ve kötü muamele vakalarının yaşanmaması amacıyla bu yerlere yönelik izleme, inceleme, denetleme, değerlendirme ve raporlama faaliyeti yürüten bir ulusal önleme mekanizmasının oluşturulması ya da mevcut insan hakları kurumlarına bu görevin verilmesini öngören OPCAT'in getirdiği yükümlülüğün bir gereği olarak Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna bu sorumluluğun yüklendiği şeklinde açıklanmıştır. 6701 sayılı Kanun ve bu Kanun'un gerekçesine bakıldığında bu sorumluluk; işkence ve kötü muameleye karşı ulusal önleme mekanizması görevi şeklinde betimlenmiştir.

11. Tüm bu açıklamalarla birlikte Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun ayrımcılık yasağı ile ulusal önleme mekanizması kapsamında işkence ve kötü muamele yasağının ihlaline ilişkin iddialar bakımından başvuru alabileceği sarihtir.

12. Somut olaya bakıldığında; mahpusların ceza infaz kurumunda tutulma koşulları, dış dünya ile iletişim ve sağlık hizmetlerine erişimi bağlamında işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarını ihtiva ettiği görülmektedir.

13. İşkence ve kötü muamele yasağı, başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere, pek çok ulusal ve uluslararası insan hakları metninin en temel hükümlerinden biri olup devletin alıkonulmuş kişilere işkence, zalimane, gayriinsani ve küçültücü muamele veya ceza uygulayamayacağını ifade etmektedir. İşkence ve kötü muamele yasağı, Anayasa'nın 17'nci maddesinde "(...) *Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. (...)* " hükmüyle anayasal güvence altına alınmıştır.

14. İşkence ve kötü muamele yasağının korunmasında devletlerin negatif yükümlülüğü olduğu gibi pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır. Devletler pozitif yükümlülükleri kapsamında ceza infaz kurumlarında kötü muameleye sebebiyet verecek olguların ortadan kaldırılmakla mükelleftir.

15. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilmektedir. Bu hususlar ceza infaz kurumu idaresinden kaynaklanabileceği gibi, görevli personelin kasıtlı davranışlarından, yönetsel hatalardan ya da yetersiz kaynaklardan da ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda mahpusların ceza infaz kurumundaki yaşamlarının tüm yönleriyle değerlendirilmesi elzemdir (Anayasa Mahkemesi (AYM), *Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, para.37).

16. Somut olayda başvuranın iddialarından biri, görüntülü görüşme imkanından yararlanamadığı üzerinedir.

17. Dış dünya ile iletişim kurma, ceza infaz kurumunda bulunan mahpuslar için önem arz etmektedir. Ceza infaz kurumlarında bulunan mahpusların telefon aracılığıyla aileleri ile görüşmesi, ziyaret haklarının bulunması, süreli ve süresiz yayınlara ulaşması iletişim ve rehabilitasyonu sağlayan imkânlardandır. Aynı zamanda dış dünya ile iletişim kurma, avukata ve doktora erişim ile bilgilendirilme hakları ile ilişkili olup söz konusu haklar, işkence ve kötü muamelenin önlenmesinde usuli güvence sağlamaktadır.

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ile AYM içtihatları incelendiğinde mahpusların telefonla görüşme, ziyaret, süreli ve süresiz yayınlara erişim ve dış dünya ile iletişimlerini sağlayan diğer haklarının

haberleşme hürriyeti ve özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. (AYM, *Sinan Gül*, B.No:2016/7628, 27/2/2020; AİHM, *Khoroshenko/Rusya*, B.No: 41418/04, 30/6/2015).

19. Aile yaşamına saygı hakkı, aile ziyaretleri ve telefon görüşmeleri aracılığıyla mahpusların aileleri ve sosyal ağlarıyla ilişkilerini devam ettirmeleri anlamına gelmekte olup mahpusun aile yaşamını koruması ve rehabilitasyonu için önem arz etmektedir (AİHM, *Messina/İtalya*, B.No: 25498/94, 28/9/2000). Öte yandan, ceza infaz kurumunda tutulmak, mahpusların aileleri ile görüşmelerini kaçınılmaz ve doğal olarak kısıtladığı için aile yaşamına saygı hakkını da doğal olarak sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda ceza infaz kurumları mahpusların aile yaşamına saygı hakkı ile ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları arasında adil bir denge sağlamak zorundadır (AYM, *Mehmet Zahit Şahin*, B.No:2013/4708, 20/4/2016 para.37).

20. AİHM de söz konusu dengeye dikkat çekerek mahpus ile ailesi arasında yeterli yazışma olanağı varsa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8'inci maddesinde düzenlenmiş olan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının telefon görüşmelerini tek başına güvence altına almayacağını, telefon görüşmelerinin olağan ve makul mahkumiyet gereklilikleri göz önünde bulundurularak kısıtlanabileceğini belirtmektedir (AİHM, *A.B/Hollanda*, B.No:37328/97, 29/1/2002, para.92-93; *Davison/Birleşik Krallık*, B.No:53990/08, 2/3/2010; *Nusret Kaya ve Diğerleri/Türkiye*, B.No:43750/06,43752/06,32054/08,37753/08 ve 60915/08, 22/3/2014, para.36).

21. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 74'üncü maddesinin g bendinde; "*Görüntülü telefon görüşmesi yapılmasına imkan sağlayan teknik alt yapının kurulu bulunduğu Bakanlıkça belirlenen kurumlarda, haftalık görüşme süresi otuz dakika olarak uygulanır. Bu sistem oda veya koğuş içine ya da idarece uygun görülen diğer yerlere kurulabilir. Haftalık ziyaret hakkını kullanmayan hükümlülerin bir sonraki haftalık telefon görüşme süresine ayrıca otuz dakika ilave edilir ve bu süre devredilemez. Bu kapsamdaki görüşmeler aynı hafta içerisinde toplam üç görüşmeyi aşmamak koşuluyla bölünmek suretiyle de yapılabilir. İlave edilen otuz dakika için üç görüşme hakkı daha verilir. Bu görüşmeler görüntülü ve sesli olarak yapılabileceği gibi sadece sesli olarak da yapılabilir.*" hükmü haizdir. Mezkur maddenin (ğ) bendinde ise; "*Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeleri, görüntülü görüşme ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin bu haktan kurumdaki tutum, davranış, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılma gibi durumları göz önünde bulundurularak idare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmeye göre yararlandırılabilir.*" hükmü yer almaktadır.

22. Yapılan incelemede başvuranın görüntülü görüşme dahil telefonla görüşmelerinin yukarıda özetlenen mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirildiği, ayrıca başvuranın telefonla, açık ve kapalı görüş imkanından faydalanabildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvuranın dış dünya ile iletişimin tamamen engellenmediği değerlendirilmiş olup iddiasının açıkça dayanaktan yoksun ve kabul edilmez olduğuna kanaat getirilmiştir.

23. Başvuranın başvurusunda öne sürdüğü iddialarından bir diğeri ceza infaz kurumunda sağlık hizmetlerinden yararlanamadığı üzerinedir.

24. Devletlerin işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin pozitif yükümlülükleri mahpusların sağlık hakkına ilişkin korumayı da kapsamaktadır. Bu çerçevede mahpusların alıkonulmanın doğasından kaynaklanan zorlukların dışında zorluk ve sıkıntı yaşamaması, insan onuruna uygun bir şekilde sağlıklarının korunması ve gereken tedavi hizmetlerine tam ve zamanında erişebilmesi gerekmektedir (AİHM, *Kudla/Polonya*, B.No: 30210/96, 26/10/2000, para.94). Dolayısıyla mahpusun sağlık hizmetlerine erişiminin engellenmesi kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenebilecek bir iddia olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Öte yandan, sağlık hizmetlerine erişimin engellendiğine yönelik iddialar yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere dayanmalıdır (AYM, *Hakan Olğun*, B.No: 2014/15588, 25/1/2018, para.43).

25. Başvuran başvurusunda Kurum hekiminin revir gününde izinli olması nedeniyle tedavi hizmetlerinden faydalanamadığını iddia etmektedir. Muhatap Kurum söz konusu iddiaya ilişkin her koşu için revir günü belirlendiğini, görevli hekimlerin izinli olduğu durumlarda kampüs içindeki diğer ceza infaz kurumlarındaki hekimlerin geçici olarak başvuranın kaldığı Kurumda görevlendirildiklerini, ayrıca kampüs içerisinde bulunan Dr. Lütfi Kırdar Şehir Hastanesi Ek Binasında da acil durumlara müdahale edildiğini belirtmiştir.

26. Ayrıca yapılan incelemede başvuranın yaklaşık iki yıllık süre zarfında 19 defa Kurum revirinde ve 11 defa çeşitli devlet hastanelerinde muayene ve tedavi hizmetlerinden faydalandığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede başvuranın tedavi hizmetlerinden faydalanmadığı yönündeki iddiası açıkça dayanaktan yoksun bulunmuş olup başvurunun bu iddia yönünden kabul edilmez olduğuna kanaat getirilmiştir.

27. Başvuranın başvuruda öne sürdüğü iddiaların sonucusu başvuranın kaldığı ceza infaz kurumundaki kalabalıklaşma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği yönündedir.

28. Ceza infaz kurumlarındaki kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliği işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilirken üç unsur öne çıkmaktadır: a) Her mahpus için en az 4 m² zemin alanı olması, b) her mahpusun ayrı bir uyku yeri olması, c) Koğuşun genel yüzeyi, mahpusların mobilyalar arasında serbestçe hareket etmesine izin verecek şekilde olması (AYM, *Cengiz Yetkin*, B.No: 2019/39068, 14/6/2023, para.26). Öte yandan, AİHM'e göre ceza infaz kurumlarında kişisel alanın 4 m²'den daha az olması işkence ve kötü muamele yasağının ihlali için tek başına yeterlidir (AİHM, *Apostu/Romanya*, B. No: 22765/12, 3/2/2015, para.79). AİHM kişisel alanın hesaplanmasında ise koğuştaki tuvalet ve banyo alanlarını hesaplamaya dahil etmemekte, mobilyaların kapladığı alanları ise dahil etmektedir (AİHM, *Mursic/Hırvatistan*, B.No:7334/13, 20/10/2016, para.114).

29. Somut olayda başvuran, Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı koğuşun kalabalık olmasından yakınmakta ve kalabalıklaşmadan kaynaklanan sorunların Kurumdaki koşulları ağırlaştırdığını ifade etmektedir. Yapılan incelemede başvuranın kaldığı koğuşa 29/4/2022 tarihinde yerleştiği ve yaklaşık bir buçuk yıldır aynı koğuşta toplam 46 kişinin birlikte kaldığı anlaşılmıştır.

30. Başvuranın kaldığı koğuşun oda kullanım alanı 86, havalandırma alanı 63 ve ortak yaşam alanı 73 m² olmak üzere toplam 222,1 m²'dir. Bu bağlamda başvuranın koğuşta 4,8 m² kişisel alana sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca başvuran koğuşun yatakhane bölümünde iki kişinin yerde yatakta yattığını ifade etmekte, uyku için yer bulmak ya da mobilyaların yatakhane kapladığı yer bakımından şikayette bulunmamaktadır. Bu çerçevede başvuranın sahip olduğu kişisel alanın, kalabalıklaşma ve kişisel alan eksikliğinin işkence ve kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulacak unsurlara uygun olduğu düşünülmektedir. Başvuranın tuvalet, banyo ve mutfak kullanımında kalabalıklaşma nedeniyle sıra beklemek zorunda kalmasının ise tutulma koşullarını ağırlaştırmadığı değerlendirilmiştir (AYM, *Cengiz Yetkin*, para.79.).

31. Bunun yanı sıra başvuranın ceza infaz kurumunda tutulma koşulları kapsamında değerlendirilebilecek havalandırma bahçesinin kullanımı, bireysel veya grup olarak serbest faaliyetler yapabilmek, açık, kapalı ve telefonla görüşme, kapalı ve açık spor salonunu kullanabilmek ve dış dünya ile iletişimin diğer araçları konusunda şikayette bulunmadığı tespit edilmiştir.

32. Sonuç olarak başvuranın kaldığı koğuştaki kalabalıklaşmaya ilişkin şikayetleri yukarıda belirtilen içtihatlar ve açıklamalar çerçevesinde değerlendirildiğinde kötü muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine ulaşılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

24/11/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye